

LA BRESSOLA, UN PROJECTE EDUCATIU SINGULAR

Laura Domingo Peñafiel
Universitat de Barcelona

RESUM

Aquest article pretén fer un repàs històric de la Bressola, escoles que es defineixen obertament com a «escoles catalanes, immersives, associatives, concertades i laiques de la Catalunya Nord» i també analitzar la pedagogia que s'hi porta a terme. Aquest segon aspecte, l'anàlisi dels trets que caracteritzen el projecte educatiu de la Bressola, va ser estudiat a partir de l'observació no participant i d'entrevistes en profunditat fetes a mestres de l'escola de Sant Galdric (Perpinyà) i al director general de la Bressola, Joan Pere Le Bihan. L'anàlisi s'ha centrat en la immersió lingüística en català que es du a terme als diferents centres, l'organització de les classes en grups heterogenis pel que fa a l'edat (la verticalitat), la necessitat de crear noves didàctiques i la relació amb les famílies i l'entorn social.

PARAULES CLAU: Bressola, català, Catalunya del Nord, projecte educatiu, immersió lingüística.

LA BRESSOLA, A UNIQUE EDUCATIONAL PROJECT

ABSTRACT

This paper pretends to give an historical overview of La Bressola schools, educational institutions that have openly been defined as "catalan, immersive, associative, secular and private schools sponsored by a public voucher system of Catalunya Nord". It also tries to analyze the Pedagogy carried out in this centers. This latter issue, that characterizes the Educational project of La Bressola, was approached through no participant observation in one school (Sant Galdric, Perpinyà) and in-depth interviews to its teachers and to the national coordination members of La Bressola. The outcomes of this research are focused on the main pedagogical tools of these schools. The key points of

their work are the linguistic immersion of the catalan, the organization of the class in heterogeneous groups of age (verticalitat), the need of create new class didactics and the relationship of schools with parents and society.

KEY WORDS: Bressola, catalan, Catalunya Nord, Educational project, linguistic immersion.

PRESENTACIÓ

Just passat el peatge de la Jonquera podem dir que entrem en territori francès, i si conduïm vint-i-sis quilòmetres i passem el peatge de «Le Perthus» (el Pertús), ens trobarem la sortida número 42. Aquesta ens indica la població de «Perpignan» o Perpinyà. Fa vint-i-cinc minuts érem a Catalunya i ara la sensació que tenim és com si ens trobéssim ben bé al mig de França. Sensació que pot disminuir d'aquí a un cert temps, quan l'Ajuntament de Perpinyà comenci a fer efectiva la decisió de posar la senyalització direccional viària de manera bilingüe (francès i català). Tot són bones notícies per a l'ús de la nostra llengua a la Catalunya del Nord:¹ el 10 de desembre del 2007, el Consell General dels Pirineus Orientals va sorprendre declarant l'oficialitat de la llengua catalana, juntament amb el francès, mitjançant la *Carta en favor del català*.

La carta disposa de nou articles que, a banda de reconèixer l'oficialitat del català, reconeixen també l'Institut d'Estudis Catalans com a autoritat lingüística i pretenen assegurar l'ús i coneixement general de la llengua en l'Administració i la vida socioeconòmica. Entre d'altres, fa referència als mitjans de comunicació públics i privats, l'escola i la retolació viària. La primera escola de la Bressola² es va inaugurar el 16 de setembre de l'any 1976 i avui dia la Bressola la formen un conjunt de vuit centres, set de primària i un de secundària. Tots aquests estan situats a la Catalunya del Nord i es defineixen com a «escoles catalanes, immer-

1. La Catalunya del Nord és la part de França històricament i culturalment catalana i separada de la resta de Catalunya en virtut del Tractat dels Pirineus (7 de novembre del 1659). Comprèn les comarques històriques del Rosselló, el Conflent, el Vallespir, el Capcir i el nord de la Cerdanya (el que es coneix com a Alta Cerdanya). La Fenolleda, malgrat ser majoritàriament occitana, s'inclou sovint en la definició de Catalunya del Nord per les seves relacions geogràfiques i administratives amb el Rosselló.

2. *La realitat d'un somni: Trenta anys d'escoles catalanes a la Catalunya Nord*. Aquest és el títol del llibre que va ser presentat el 19 d'abril del 2007 coincidint amb el trentè aniversari de la primera escola de la Bressola. Repassa en detall la trajectòria de la Bressola parla de l'origen d'aquestes escoles, la continuïtat i l'estat actual. Publicat per Edicions de 1984.

sives, associatives, concertades i laiques de la Catalunya Nord» (Associació de la Bressola, 2007). Les trobem a Càldegues (Cerdanya), Nils (Rosselló), Prada (Conflent), Sant Esteve del Monestir (Rosselló), Perpinyà (Rosselló) les escoles de Sant Galdric i el Vernet i al Soler (Rosselló) hi trobem l'escola de primària El Soler i el Col·legi del Soler, que és de secundària.

1. L'ORIGEN DE LA BRESSOLA

El 2 d'abril de l'any 1700, avui fa més de tres-cents anys, Lluís XIV, mitjançant el Tractat dels Pirineus,³ va signar l'edict de prohibició del català a l'actual Catalunya del Nord, tot declarant «L'usage du catalan répugne et est contraire à l'honneur de la nation française» (l'ús del català repugna i és contrari a l'honor de la nació francesa). Amb aquestes paraules el rei Lluís XIV va prohibir la llengua catalana en qualsevol acte i document oficial per un edict reial. També van ser dissoltes les institucions catalanes (Generalitat, cònsols, etc.), malgrat que el mateix tractat les conservava.

Aquestes paraules i la llarga, sistemàtica i ininterrompuda repressió lingüística van fer que un conjunt de ciutadans nord-catalans, al voltant del març del 1976, prenguessin la decisió de crear una escola catalana a Perpinyà. Va ser una decisió profundament revolucionària, ja que es tractava de resistir a la política de destrucció de la personalitat catalana col·lectiva.

1.1. EL NAIXEMENT. LES PRIMERES ESCOLES DE LA BRESSOLA

La Bressola va néixer el 16 de setembre de l'any 1976 a la Croix Bleue (Perpinyà, Rosselló) fruit de l'esforç i la convicció de molta gent, especialment d'Úrsula Ferrer, que va ser la mestra, inicialment de set alumnes, de la primera escola catalana dels temps moderns a la Catalunya del Nord. Aquesta escola, situada al quilòmetre número 1 de la carretera d'Elna a Perpinyà, va estar inspirada en les Seaska, que són les escoles d'Ipparalde d'Euskadi Nord.

3. Com a conseqüència de la signatura del rei d'Aragó del Tractat dels Pirineus, el 7 de novembre del 1659, sense la preceptiva convocatòria de Corts, les comarques septentrionals catalanes foren cedides a França. Felip IV va negociar aquest tractat sense consultar les Corts catalanes ni els afectats i els ho va amagar, ja que no es va notificar oficialment el tractat a les institucions catalanes fins a les Corts del 1702.

Un any després, a Nils, neix la segona escola amb el suport del batlle Magenti, que cedirà uns locals abandonats per l'ensenyament francès. Són anys de força dificultats financeres: la Bressola té pocs mitjans, i les institucions departamentals no volen subvencionar-la. La Bressola sobreviu inicialment gràcies a la captació de fonts de finançament a través de recitals musicals solidaris, per exemple, de Lluís Llach, Jordi Barre o Pere Figueres, entre d'altres, i també de l'organització de festes i parades.

1.2. GREU CRISI INTERNA. LA VAGA DE FAM

L'any 1981 una greu crisi interna de divisió sacseja la Bressola i arran d'aquest fet la Mesa dimiteix, se'n va i funda posteriorment l'Associació Arrels.⁴ Val a dir que durant molts anys aquesta crisi ha enterbolit força l'ambient del moviment català del nord, tot i els seus aspectes positius. Poc temps més tard s'elegeix una nova Mesa i s'aprova per unanimitat (menys 10 abstencions) la

4. L'Escola Arrels va ser creada el 1981 per l'Associació Arrels amb l'objectiu d'assegurar un ensenyament en català des de la maternal fins a la fi del primari. Inicialment era una escola només per a nenes. Els principis del projecte Arrels són garantir la modernitat de l'ensenyament i de la pràctica de la llengua catalana, així com la coherència i el lligam del projecte educatiu d'Arrels amb la realitat social i cultural catalana de la Catalunya del Nord i dels Països Catalans. Seguint una voluntat de servir d'exemple i de rigor en el funcionament, Arrels s'integra el 1995 a l'educació pública com a escola experimental.

moció presentada pel nou secretari, Joan Pere Le Bihan,⁵ l'actual director de la Bressola.

A la citació següent es pot llegir la moció presentada per Joan Pere Le Bihan:

Després dels darrers esdeveniments sembla necessari de proposar una plataforma d'orientació.

— Reafirmació de la nostra voluntat de seguir l'objectiu inicial de la Bressola, és a dir de promoure l'ensenyament en català exclusivament, això mitjançant el manteniment de les escoles actuals i l'obertura de noves escoles per una banda, i per altra banda creant escoles primàries en català tant punt la realitat interna de la Bressola ho permetrà.

— Afirmem la nostra voluntat de col·laborar amb les altres associacions catalanes, tant de Catalunya Nord com dels altres països catalans, per mor de fomentar la unitat dins la lluita per la nostra recuperació cultural i lingüística.

— Afirmem la independència de la Bressola de cara als partits polítics i les religions, tot i garantint per a qualsevol membre de tenir individualment les conviccions que vulgui.

— Ens oposem a qualsevol sectarisme sigui quina sigui la seva procedència.

— Reafirmem la llibertat d'expressió dins la Bressola (en especial dins el butlletí) tot i recomanant als autors dels textos de limitar-se a anàlisis i crítiques de fets concrets sense arribar a atacs personals o insultants (que poden ser inadmissibles tractant-se de militants que fan o han fet una tasca desinteressada).

— Desitgem que per raons tant culturals com pedagògiques, els pares i els socis s'associïn al treball de recuperació lingüística emprant el català com a llengua prioritària (recordem que de totes maneres mai no s'ha prohibit a ningú d'emprar la llengua que vulgui).

— Cal considerar de nou la política d'obertura de Bressoles procurant crear-les d'ara endavant sobre una base militant sòlida.

— Insistim en la necessitat d'arrelar com més possible la Bressola dins el país per arribar a un finançament sa, tot i tenint en compte el fet que tant les escoles com la premsa, com la ràdio i la TV i la proporció de població d'origen no català porten la gent a renunciar a la llengua i a la cultura pròpies.

— Per fi tenint en compte l'estat actual de les finances de la Bressola, insistim en la necessitat d'adaptar el funcionament intern de manera que tothom hi pugui participar activament. (Le Bihan, 2007)

5. Joan Pere Le Bihan (Marsella, Provença, 1948). L'any 1979 es va fer càrrec de la segona escola Bressola, al municipi de Nils (Rosselló). Amb motiu de la crisi que va portar a l'escissió de la Bressola (1981), va assumir a partir d'aquell any la responsabilitat de l'entitat amb diversos càrrecs (secretari general, president...) fins al dia d'avui que n'és el director general.

L'any 1982 és clau, ja que el Consell General del Pirineu Oriental es nega a revisar la subvenció de la Bressola. Al mes de gener, Miquel Mayol, membre fundador, amb d'altres com ara Francis Fabre, Odile Corbel, Pepi Minaya i Joan Pere Le Bihan fan una vaga⁶ de fam pública de cinc dies per protestar davant la indiferència del Consell General del Pirineu Oriental. Anys després, el Consell concedirà una subvenció.

1.3. NEGOCIACIONS AMB L'ESTAT FRANCÈS

Joan Pere Le Bihan, prop de Montpeller, parla amb Jack Lang (ministre de Cultura de François Mitterrand) i poc temps més tard la Bressola és rebuda al Ministeri, el 16 d'abril del 1982, i obté la primera subvenció de l'Estat francès: 156.000 francs. Un any més tard s'engeguen negociacions amb el Ministeri d'Educació i se signa el primer conveni. El batlle de Perpinyà, Pau Alduy, visita la Bressola i anuncia que disposarà d'igualtat amb les escoles públiques de la vila pel que fa a serveis municipals. El 19 de novembre del 1985, la Bressola accepta el principi de la integració a l'Éducation Nationale, però el desembre del mateix any, el Consell Constitucional francès anul·la la llei de finances que estableix aquesta integració. Poc temps després, el nou Govern executiu de Jacques Chirac proposa a la Bressola de signar «contractes d'associació» (concerts) amb la «condició» d'oferir el 50% de l'ensenyament en francès. La Bressola considera l'oferta com un xantatge i la rebutja: l'Estat retira tots els ajuts. En conseqüència, la Bressola avisa el ministre un mes abans que es veu obligada a acomiadar tot el seu personal el dia 1 de març del 1987 i que els mestres han decidit, per sentit de la responsabilitat davant dels alumnes, de continuar treballant tot i cobrant de l'atur. El Ministeri, posat al corrent d'aquesta actuació il·legal, no porta ni els mestres ni la Bressola al tribunal. El mateix any es fa oficial a la Generalitat de Catalunya l'associació Amics de la Bressola,⁷ presidida per Francesc Ferrer i Gironès.

6. Durant els cinc dies que va durar la protesta, els vaguistes, al Castellet de Perpinyà, a l'hora de dinar passaven amb pancartes per davant dels restaurants on dinaven els consellers declarant que «en un país que pretén defensar els drets de l'home sembla increïble que el Consell General del País Català refusi de subvencionar correctament l'escola catalana».

7. L'Associació d'Amics de la Bressola és una entitat amb més de quatre-cents socis sensibles a la tasca que desenvolupa la Bressola que procura divulgar-la i obtenir suports morals, materials i econòmics per dotar la Bressola de mitjans: tots els recursos que aconsegueix l'Associació es destinen íntegrament a la Bressola. L'any 1986 va ser el de la constitució formal com a associació. Però, abans, des de l'any 1980, Francesc Ferrer i Gironès i més amics van fer campanyes per canalitzar ajuts a les escoles de la Catalunya del Nord. Aquestes campanyes van permetre de sobreviure a la

L'any 1987, mentre els mestres continuen treballant tot cobrant de l'atur, es publica el llibre *La Bressola, 10 anys d'escola catalana a Catalunya Nord* (Associació de la Bressola, 1987). L'any següent, amb la victòria de François Mitterrand a l'elecció presidencial i l'arribada de Michel Rocard com a primer ministre, es permet que es tornin les subvencions a la Bressola. S'inaugura l'escola de Prada, amb Joan Pere Le Bihan com a director i amb el suport del batlle Pau Blanc, l'any 1990, i se signa un nou conveni amb Jack Lang, ministre d'Educació.

Però l'any 1991 hi ha una nova crisi a la Bressola; la Mesa d'aleshores presenta un balanç financer i moral força negatiu. Joan Pere Le Bihan torna a la presidència que havia deixat l'any 1989. A la Mesa hi ha Albert Bertrana, Roger Vila, Gerard Thorent i Mònica Peytavi. En vista de les dificultats per dur a terme les reformes necessàries per salvar la Bressola, Joan Pere Le Bihan i Albert Bertrana convoquen una assemblea general extraordinària i presenten una proposta de nous estatuts en què es distingeix entre socis de la Bressola, mestres i pares d'alumnes per poder repartir correctament les responsabilitats. La proposta és aprovada per unanimitat menys un vot en contra. Sense la feina d'Albert Bertrana, la Bressola no hauria tingut l'eficàcia que ha demostrat.

1.4. UNA NOVA EMPENTA

Finalment, després de dos anys de negociació amb el ministre F. Bayrou, l'any 1995 se signa el protocol d'acord que permet que les escoles de la Bressola s'acullin a la llei de 1959 sobre ensenyament privat (contracte d'associació o concert), aquesta vegada sense xantatge lingüístic. Una nova empenta que permetrà l'obertura successiva de noves escoles. Aquest conveni amb l'Estat, que encara és vigent, accepta el català com a llengua vehicular. L'Estat es fa càrrec del sou dels mestres, després que en els cinc primers anys de funcionament ho fes la mateixa Bressola. És a partir d'aquest conveni quan es dispara el creixement: entre els anys 1975 i 1995 es creen tres escoles i a partir de l'any 1996, quatre escoles i un centre de secundària. La Bressola, en els seus trenta anys d'història, passa de set nins i nines fins als sis-cents deu que té actualment.

Bressola en un moment en què l'actitud de l'Estat francès era més bel·ligerant encara. Actualment, més de cent cinquanta ajuntaments del nostre país donen suport econòmic a la Bressola i aquesta podria créixer a bastament si aconseguís de millorar el seu finançament. En aquest sentit, convé que aquest sigui independent de la conjuntura política. És per això que des dels Amics de la Bressola, l'any 1993, es va constituir la Fundació la Bressola, que té l'objectiu de protegir l'obra educativa de la Bressola i és el vehicle més indicat per a les empreses que vulguin protegir la Bressola o patrocinar-ne les activitats.

Un altre dels principals factors que expliquen el creixement de la Bressola és l'existència dels Amics de la Bressola i el fet que les principals institucions del país li donin suport econòmic. La Bressola ha rebut el suport econòmic del Govern Balear, de la Diputació de Girona, de la Diputació de Barcelona i de nombrosos ajuntaments. Però cal destacar també com a factor impulsor del creixement el suport de la Generalitat de Catalunya: és l'aportació anual més important que reben les escoles catalanes de la Catalunya del Nord. També subvencionen la Bressola el departament francès dels Pirineus Orientals i la regió Llenguadoc-Rosselló. I cal destacar que el Ministeri d'Educació francès es fa càrrec del sou de molts dels mestres. Un altre pilar del reconeixement de la Bressola és la participació en projectes europeus.

2. PEDAGOGIA DE LA BRESSOLA. ESCOLA DE SANT GALDRIC (PERPINYÀ)

A LA BRESSOLA L'INDIVIDU EMERGEIX AMB MÉS FORÇA

La metodologia emprada per portar a terme aquest article ha estat la socio-crítica, ja que no només s'han emprat tècniques qualitatives d'anàlisi, com les entrevistes en profunditat i l'observació no participant, sinó que també s'han inclòs en l'anàlisi elements històrics i culturals a tenir en compte per descriure de manera més global el procés que ha viscut i viu la Bressola.

Es pot parlar d'una «pedagogia Bressola»? David Altimir,⁸ mestre de l'escola de Sant Galdric, tot i que ens pugui resultar contradictori, respon amb claredat aquesta pregunta: no. Per Joan Pere Le Bihan, el director de la Bressola, tampoc. Per tant, els set centres que formen la Bressola funcionen de manera diferent, però tots ells comparteixen una sèrie d'elements que caracteritzen el projecte educatiu de la Bressola. Un projecte educatiu amb una imatge de l'infant, de la societat, de la llengua i de la cultura comuna. Podria comparar-se, en el cas de Catalunya, amb el projecte educatiu que comparteixen les escoles rurals d'una mateixa zona d'escola rural (ZER).⁹

8. David Altimir és mestre de l'escola Bressola de Sant Galdric, a Perpinyà. Autor del llibre *Com escoltar els infants?*, Barcelona, Associació de Mestres Rosa Sensat, 2006. (Temes d'Infància, 53). Va ser mestre de les escoles Regio Emilia, a Itàlia.

9. Les zones d'escola rural coordinen les escoles amb uns criteris organitzatius i educatius destinats a optimitzar al màxim els recursos humans i materials de què disposen.

La ZER, que dona entitat al Claustre d'Escoles i al Consell Escolar de tota una zona, respecta la identitat de les escoles de cada poble i intenta trobar l'equilibri per a una bona entesa.

Le Bihan no creu que sigui positiu imposar un model pedagògic concret a totes les Bressoles, ja que el més important per a ell és que els mestres dels diferents centres se sentin còmodes treballant i que realment creguin en allò que fan. Es parla, doncs, de diferents elements que defineixen el projecte educatiu de la Bressola en general però no d'un model pedagògic concret. Le Bihan també creu molt important el procés de selecció dels mestres que treballaran a la Bressola. Aquests, a diferència de les escoles públiques catalanes, no arriben a la Bressola nomenats per una Administració externa. Són nomenats pel Consell d'Administració, que examina les propostes del director general.

El primer pas és veure la persona en acció a dins de la classe durant un període de pràctiques: aquesta és la millor manera de veure si l'aspirant encaixa amb la realitat de la pràctica quotidiana de la Bressola i amb la resta de mestres. El segon pas és decidir-ho amb la resta de mestres, especialment amb aquells amb els quals l'aspirant haurà de treballar directament, i, finalment, un cop seleccionada la persona, aquesta haurà de fer un curs de formació inicial i permanent per poder fer-se càrrec del projecte lingüístic que es requereix. La Bressola, en col·laboració amb altres escoles occitanes, bretones i basques de l'Estat francès, ha creat un centre¹⁰ de formació de mestres. Des dels acords del 1995 amb l'Estat francès, aquest es fa càrrec de les despeses de funcionament. Per tant, els i les mestres de la Bressola han de tenir molt clars els diferents elements que caracteritzen el projecte educatiu: la immersió lingüística en català, la verticalitat a l'aula, la necessitat d'inventar didàctiques i la relació amb les famílies i la societat en general.

2.1. IMMERSIÓ LINGÜÍSTICA

L'espai de la classe vol ser l'indret on s'alimenten relacions, descobertes, jocs, oportunitats per a aprendre i per a créixer junts

La justificació profunda de l'ensenyament en català a la Bressola és que el català, encara que actualment sigui poc utilitzat, és la llengua de la identitat de la Catalunya del Nord. L'objectiu principal és recuperar el català com a llengua

10. En aquest centre s'hi fa la part de formació comuna necessària per a aprovar les oposicions i els concursos oficials de mestres de l'Estat francès, i es fa a Besiers (Occitània). A part de la programació oficial, s'hi pot trobar una formació psicolingüística a càrrec del professor Jean Petit, de les universitats de Reims i Constança (Alemanya). Aquest ha estudiat mundialment experiències d'immersió lingüística i coneix perfectament la Bressola, concretament l'escola de Prada.

d'ús quotidià normal en la relació entre persones i famílies que componen un poble. Per tant, des de la Bressola no es considera el català com a llengua estrangera, ja que, tot i que els nens i les nenes no parlen català abans de ser escolaritzats, sí que el senten gràcies als repetidors de TV3 i a la presència sovintejada de catalans del sud a la Catalunya del Nord.

Per aconseguir que els nens i nenes assoleixin un nivell d'expressió en català tan natural i operacional com el que tenen en francès és imprescindible prendre unes certes mesures. Aquestes van des dels aspectes que cal tenir en compte quan s'obre una Bressola nova i com s'ha de treballar amb els alumnes aquest primer any fins a la rebuda dels alumnes nous l'any següent fins a completar, any rere any afegint-li un curs, una escola Bressola.

a) Hi ha mesures que s'han de prendre des del primer dia a les escoles de nova creació, així com en el moment de la primera socialització dels nens i nenes, és a dir, des del parvulari. En el moment de la creació d'una nova escola no es pot fer amb tots els cursos, cal fer-ho només amb el parvulari —és important destacar que a la Bressola s'escolaritzen els alumnes a partir dels dos anys. Es farà una classe amb mainada entre dos i quatre anys i amb un nombre limitat d'alumnes, com a màxim deu. Amb aquestes estratègies es pretén aconseguir la simultaneïtat entre l'aprenentatge de la llengua i l'ús.

Els programes oficials de l'ensenyament de parvulari, pel que fa als conceptes i objectius, concorden molt bé amb els objectius lingüístics. Activitats teatrals, cançons, contes, plàstica, motricitat..., un seguit d'activitats en què es va introduint vocabulari en català sense passar per la mediació del francès o del castellà. I és important destacar la importància que el mestre utilitzi estratègies com ara anticipar-se a introduir noves paraules quan veu que l'alumne està interessat i té curiositat per alguna cosa en concret, gesticular molt, oferir el model català d'una expressió dita en francès, etc. La part dirigida funciona prou bé, però la utilització del català a l'hora del pati és el repte. S'ha de fer amb tacte, ja que una no-intervenció o una intervenció exagerada podria crear reaccions negatives dels alumnes. A fi i efecte de no caure en aquests dos paranyes, el que es fa a la Bressola pel que toca al pati és crear un marc general ben explicat als alumnes, que generalment pren la forma d'una *regla de joc*. Aquesta regla de joc generalment és exposada a començament de curs mitjançant l'estudi a classe del tema de l'*escola*. Durant aquest estudi es tracten les diverses normes de convivència i, a més de les qüestions d'endrega, de respecte mutu entre els nens i nenes..., s'introdueix l'explicació sobre la necessitat d'un *entrenament*, d'una pràctica per a l'ús de la llengua.

b) La continuïtat s'ha pogut comprovar que és força més fàcil, ja que els alumnes en el segon curs ja disposen d'una base lingüística. Aquests han passat

la primera etapa i s'ha aconseguit l'aprenentatge i l'ús de la llengua al pati, però el repte següent es presenta al moment de començar el curs al setembre amb nous alumnes. La primera dificultat es troba en el fet que entre curs i curs hi ha hagut les vacances d'estiu i que en alumnes que al juny tenien un nivell lingüístic elevat, al setembre aquest ha disminuït considerablement. Cal, doncs, prendre també certes mesures per aconseguir que els alumnes de segon any recuperin el seu nivell i que els que arriben nous comencin a adquirir la llengua. La Bressola comença el curs en dues etapes: primer comencen els nens i nenes que ja hi eren el curs anterior per recuperar durant dos o tres dies l'ús de la llengua que ja tenien. A més a més, es farà una tasca educativa amb aquests explicant-los que hauran d'acollir els alumnes nous amablement i que se n'hauran de responsabilitzar pel que fa a la integració lingüística. Per facilitar la tasca dels alumnes que ja hi eren el curs passat, es matricularan alumnes més petits. Així, els més grans disposaran d'una autoritat natural i els més petits, motivats per aprendre la llengua dels grans, tindran tendència a imitar-los. Cal tenir en compte que la matrícula ha de ser limitada, ja que els grans han de poder assumir la responsabilitat encomanada. Any rere any es comprova que aquesta mesura té molt d'èxit. En aquesta etapa, tot i que el mestre continua estant molt present, el seu rol és diferent: actua no tant intervenint directament sinó que fa recordar les responsabilitats als grans.

c) És important cada any fer una anàlisi de la situació pel que fa als alumnes antics, nous, mestres... i constantment cal estar preparat per adaptar l'organització de l'escola. La situació canvia cada any i fins i tot la baixa o l'alta d'un alumne hi pot influir. La Bressola va creixent a poc a poc, aquest és el secret: a partir del tercer any normalment ja podem obtenir una classe de primer i successivament anem afegint un curs més cada any. Un curs més que pot estar format per diverses classes; això sí, totes elles han de ser heterogènies pel que fa a l'edat.

2.2. LA VERTICALITAT A L'AULA

La feina del mestre en una etapa d'ensenyament bàsic és fer que cada alumne arribi a desenvolupar al màxim les seves capacitats i que tot el grup tingui el mínim més elevat. Aquesta afirmació significa acceptar la diversitat i obligar-te a partir del punt inicial de cada alumne. Tasca molt difícil, potser la més difícil, però que l'equip de mestres ha d'anar assolint. Acceptar això significa negar la validesa al fracàs escolar. Significa deixar sense oxigen els defensors dels nivells homogenis. Tota criatura aprèn. Una altra cosa és que la societat imposi i classifiqui. L'escola no hauria de deixar-se arrossegat per aquest corrent. I que no em surti ara el cridaner de torn que assegura que seguir aquest postulat és

abaixar els nivells, perquè els nivells són els que són i la nostra obligació ens porta a millorar-los, no pas a fer que tots arribin al mateix punt (J. Cela i J. Palou, 1992, p. 101).

Com diuen Juli Palou i Jaume Cela (1992), acceptar la diversitat i partir del punt inicial de cada alumne és una tasca difícil, potser la més difícil, però que l'equip de mestres ha d'anar assolint. A l'escola de Sant Galdric (Perpinyà) trobem un grup de mestres molt compacte i amb un convenciment ferm sobre el projecte educatiu de la Bressola. Els cent seixanta alumnes aproximadament de l'escola estan organitzats en classes heterogènies pel que fa a l'edat, d'aquesta forma:

Hi ha tres classes de cicle 1 (de dos a quatre anys), amb dinou infants a cada classe, una mestra i una mainadera per cada grup classe. Seria l'equivalent a l'educació infantil a Catalunya, tot i que començant un any abans, als dos anys, i sense P5. Trobem tres classes de cicle 2 (de cinc a set anys), amb vint infants per classe i quatre persones a tot el cicle. En el nostre sistema educatiu equival a cicle inicial i P5. I finalment hi ha dues classes, més nombroses, de cicle 3 (de vuit a onze anys), amb vint-i-quatre infants per classe i tres mestres i mitja, que seria el cicle mitjà i cinquè de primària català (sisè ja forma part de la secundària en el sistema educatiu francès).

Francesc Bitlloch, mestre de cicle 3 de l'escola de Sant Galdric, està d'acord que l'organització de les escoles de la Bressola recorda molt les escoles rurals que trobem a Catalunya. Compartim la idea que les dues tenen uns trets específics diferents respecte a les escoles ordinàries que fan que siguin un model d'escola diferent. I en el cas concret de la Bressola encara més, pel tema de la immersió lingüística. Els trets diferencials que comparteixen la Bressola i les escoles rurals són:

a) Interacció entre alumnes de diferents nivells, cursos i edats i entre mestre/a i alumnes. Agrupaments flexibles i enriquiment en un doble vessant, ja que fan matèries (com ara educació física, plàstica, música...) tots els alumnes de la mateixa edat junts i altres matèries en grups heterogenis d'edat. L'aula esdevindrà un grup molt familiar en el qual cada alumne canviarà de rol, amb el que això comporta, i serà successivament el petit, el mitjà i el gran. Els alumnes, segons el rol, adoptaran un comportament i assumiran una responsabilitat dintre del grup. Viure aquesta realitat és inserir-se més fàcilment en la societat diversa en què vivim, molt més que si es fragmenta en grups d'edat, ja que aquesta no és la realitat. En el cas concret de la Bressola, és important afegir-hi que, pel que fa a l'ús de la llengua catalana, la responsabilització és individual i alhora col·lectiva.

b) Atenció individual mitjançant mètodes de treball propers i «a la mida» dels nens i nenes i, alhora, una manera d'organitzar l'aprenentatge a l'aula de forma cooperativa i no competitiva o individualista. Diferents estudis demostren que l'aprenentatge cooperatiu¹¹ és positiu en molts aspectes (Pujolàs, 2002).

c) Atenció a la diversitat, que permet respectar els ritmes de treball, de maduració i d'aprenentatge de cada alumne/a. La igualtat d'edats en un grup porta associada la idea, falsa, que tots els alumnes es troben en el mateix punt de la seva vida, amb el mateix grau d'aprenentatge, amb el mateix ritme de creixement i comprensió, amb el mateix grau de maduresa o amb la mateixa capacitat de concentració. A l'escola de Sant Galdric, es du a terme a partir dels plans de treball i es diferencien quatre estructures relacionals: el treball amb tot el grup, el treball per grups, el treball personal lliure i el temps dirigit pel mestre. Aquests s'elaboren conjuntament entre el mestre i l'infant i la seva avaluació també és conjunta.

d) Flexibilitat. Una manera de treballar lliure dins una organització general més pautaada (flexibilitat d'horaris, de currículum, de materials, de recursos, d'agrupaments, de tasques, d'activitats, d'espais...) permet que els nens i nenes de diferents edats, interessos i necessitats convisquin i aprenguin en un espai organitzat de manera heterogènia i flexible, de manera que permeti arribar a tots i cadascun dels nens i nenes. En relació amb l'espai, l'escola de Sant Galdric destaca la importància que els alumnes es puguin desplaçar lliurement per l'espai i que alguns espais han de ser privats i altres, espais de treball compartits.

e) Metodologia que potencia l'autonomia, la responsabilitat i els hàbits de treball (plans de treball, projectes, assemblees, conferències, desdoblaments de grups, treball individual, per parelles, en petit grup, en gran grup...) i la globalització dels continguts curriculars i la seva adequació plena a l'entorn i la realitat pro-

11. Diferents autors han portat a terme investigacions sobre l'aprenentatge cooperatiu, per exemple, Pujolàs i Maset (2002). Un dels últims estudis és el de Johnson i Johnson (1994), i amb trets generals assenyalen les següents potencialitats de l'aprenentatge cooperatiu: *a)* el rendiment dels alumnes és clarament superior respecte de l'individualista o competitiu. A més, en les situacions d'aprenentatge cooperatiu es produeix un nivell més alt de raonament, una elaboració més freqüent de noves idees i solucions i una millor transferència, des del grup cap a l'individu, d'allò que s'ha après; *b)* les relacions interpersonals entre els alumnes milloren i aprenen a acceptar les diferències, i també millora la relació amb el mestre; *c)* desenvolupament de la capacitat dels alumnes de veure les coses des del punt de vista dels altres, que s'anomena presa de perspectiva social; *d)* desenvolupament de la creativitat; *e)* reforç de l'autoestima de l'alumne; *f)* ajuda per entendre la interdependència entre alumnes, i *g)* influència mútua entre rendiment, qualitat de les relacions interpersonals i salut psicològica.

pera. És important crear un context, oferir possibilitats de recerca, de joc, de descobriment... i un teixit «quotidià» a partir de diferents recursos, com per exemple, responsabilitzar els alumnes amb càrrecs compartits per cursos.

f) Habilitats i capacitats bàsiques treballades i desenvolupades en la manera de fer de l'escola, en la pròpia metodologia intrínseca i constant.

2.3. NECESSITAT D'INVENTAR DIDÀCTIQUES

Tot i que, com s'ha comentat anteriorment, no hi ha una pedagogia de la Bressola concreta, és evident que per ensenyar una llengua als alumnes, que ben sovint no és la seva llengua materna, es necessita una didàctica, una manera de fer. La Bressola ha adaptat diferents mètodes ja existents a la seva realitat. Per exemple el mètode immersiu importat de la regió del Quebec i de les escoles de la Seaska. També, des del punt de vista més pedagògic, l'experiència de Celestin Freinet, que posa èmfasi a treballar a partir de les motivacions dels infants, l'edició de textos a l'escola, l'organització cooperativa de la classe, començar la jornada amb reunió del grup..., aspectes del seu pensament que han influït molt en el dia a dia a la Bressola. Pel que fa a l'àmbit educatiu francòfon, molts mestres comparteixen els principis de «*l'école moderne*» dels anys vint i trenta. I en relació amb Catalunya, hi ha força lligam amb els moviments de renovació pedagògica de Catalunya, amb Marta Mata i l'Associació Rosa Sensat. També hi ha una forta relació amb la Universitat de Girona, la Universitat de Vic i la Blanquerna. La Bressola va participar, amb la Universitat de Girona, la Diputació de Girona i l'Institut Supérieur des Langues de la République Française, en el projecte Interreg,¹² que es va tancar el 2006 amb una valoració molt positiva i

12. Els objectius del programa, tots ells complerts, són: a) promoure i desenvolupar les formacions comunes en llengua catalana i posar en funcionament una formació inicial transfronterera de mestres que els faciliti el coneixement de la llengua catalana. Aquesta acció de complement de formació per als alumnes de la Catalunya del Nord, que es desenvolupa a la Facultat d'Educació de Girona, es reforça amb l'estada d'alumnes de magisteri del Principat a les escoles Bressola per a la realització de les pràctiques; b) desenvolupar la formació continuada dels mestres des de la perspectiva de la investigació-acció per millorar l'acció educativa. Es requereix la participació dels mestres, l'experimentació de noves propostes i entendre la innovació com un element clau de la formació continuada que ens permet la retroalimentació permanent de tot procés educatiu, c) desenvolupar els intercanvis escolars transfronterers entre les set escoles de la Bressola i les comarques de Barcelona i Girona. Aquests són un complement metodològic molt interessant en el procés de formació lingüística dels alumnes de la Bressola, ja que utilitzen de forma natural la llengua, la descobreixen en un context d'oficialitat i també en un context econòmic dinàmic.

que va permetre establir fortes relacions que actualment encara són vigents: per exemple, el curs 2006/2007, la Bressola ha tingut alumnes de pràctiques de Catalunya dels ensenyaments de magisteri i de pedagogia.

2.4. LA RELACIÓ AMB LES FAMÍLIES I LA SOCIETAT

Considerant les famílies com a coresponsables de l'educació dels nens i nenes, des de la Bressola es demana un diàleg constant i fluid amb els pares i mares; és a dir, crear una dinàmica de col·laboració. Aquests participen, conjuntament amb el mestre o la mestra i l'alumne, en el procés d'avaluació per poder així compartir les diferents opinions i fer una suma de mirades. Les estratègies i els instruments utilitzats són, per exemple, els panells de comunicació, les llibretes de missatges, la disponibilitat per parlar a l'inici i al final de la jornada, les reunions informatives, les entrevistes individuals, les reunions de cicle i els consells d'escola. Sense aquesta complicitat de les famílies no es podrien assolir de cap de les maneres els objectius, de llengua i acadèmics, del projecte educatiu. Un dels trets característics de la relació de la Bressola amb les famílies és la voluntat de convertir les situacions informatives en situacions de participació, i és per aquesta raó que totes les escoles de la Bressola han creat les seves pròpies associacions¹³ de pares i mares que hi participen molt activament. Aquestes estan formades per pares i mares d'alumnes, però també tenen la voluntat d'acollir amics, antics alumnes i ciutadans que vulguin donar-hi suport i participar-hi.

3. CONCLUSIONS

És important fer un repàs de la història de la Bressola per així poder entendre'n l'origen i la situació actual en què es troba. Després de molts anys de negociacions amb l'Estat francès i amb Catalunya, actualment les escoles de la Bressola en tenen el suport polític, social i econòmic. El creixement ha estat lent i encara ho és, però no per falta d'alumnes, al contrari, el nombre d'alumnes que sol·liciten matricular-se a la Bressola és molt més elevat que els que poden matricular-s'hi finalment. La Bressola creix lentament —als centres de nova crea-

13. Les associacions de pares i mares dels diferents centres de la Bressola són les següents: Renaixença, a Nils; Onofre d'Alentorn, a Prada; Fem Pinya, a Perpinyà, de Sant Galdric; Tots Junts, a Sant Esteve; Tots Endavant, al Soler; Associació de Pares d'Alumnes de la Bressola, a Câldegues, i Obrim Fronteres, al Vernet.

ció, un curs per any— per poder portar a terme una correcta immersió lingüística en català amb els seus alumnes, la major part de pares francòfons. La immersió lingüística és un dels trets que caracteritza el projecte educatiu de la Bressola, com també ho són l'heterogeneïtat a dins de l'aula, les didàctiques que s'utilitzen i la relació de l'escola amb les famílies.

Aquests trets constitueixen una manera d'educar concreta en què es prioritza l'alumne, fent que aquest participi activament en el seu procés d'ensenyament i d'aprenentatge i trobant les seves pròpies motivacions personals. Aquesta serà la clau per aconseguir la seva estimulació intel·lectual i el desig d'ampliar el seu coneixement. També la dinàmica a la classe de la Bressola, col·lectiva i alhora unitària, permet la convivència i la confrontació entre alumnes de diferents edats, sexes i caràcters i permet assolir un alt grau de sociabilitat, esperit d'autonomia, maduresa personal i iniciativa. Característiques pròpies d'un ciutadà feliç amb un pensament crític, capaç de viure sol/a i, alhora, de conviure amb els altres. Pel que fa a futures recerques en el món de l'educació, és necessari obrir una escletxa en aquest sentit. Seria interessant analitzar els aspectes concrets del procés d'ensenyament/aprenentatge en un grup heterogeni d'edats (amb verticalitat), analitzar també el cas concret de l'adquisició d'una nova llengua, així com els diferents rols que adopten els alumnes i com aquests afavoreixen la seva maduresa personal o no. Són moltes les preguntes obertes en relació amb els diferents trets que caracteritzen el projecte educatiu de la Bressola. Un projecte educatiu d'un escoles de la Catalunya del Nord de gran valor pedagògic en què els alumnes aprenen de manera significativa i en català.

BIBLIOGRAFIA

- ALTIMIR, D. *Com escoltar els infants?* Barcelona: Associació de Mestres Rosa Sensat, 2006.
- ASSOCIACIÓ DE LA BRESSOLA. *La realitat d'un somni: Trenta anys d'escoles catalanes a la Catalunya Nord*. Barcelona: Bat a Bat, 2007.
- *La Bressola: Deu anys d'escola catalana a la Catalunya Nord*. Barcelona: Edicions 62, 1987.
- ASSOCIACIÓ D'AMICS DE LA BRESSOLA. *Butlletí de l'Associació de la Bressola*. Perpinyà: Escola la Bressola, 1995.
- CELA, J.; PALOU, J. *Amb veu de mestre: Un epistolari sobre l'experiència docent*. Barcelona: Edicions 62, 1992.
- JOHNSON, D. W.; JOHNSON, R. T. *El aprendizaje cooperativo en el aula*. Barcelona: Paidós, 1994.

LE BIHAN, Joan Pere. «El creixement de les escoles catalanes a la Catalunya Nord». A: *La renovació pedagògica. Comunicacions de les XVI Jornades d'Història de l'Educació dels Països Catalans*. Girona: CCG, 2003 (Joan Puigvert), p. 16-26.

— *La Bressola: Un nou sistema d'immersió lingüística*. Perpinyà: Escola La Bressola, 2007.

PUJOLÀS I MASET, Pere. *Aprendre junts alumnes diferents: Els equips d'aprenentatge cooperatiu a l'aula*. Vic: Eumo, 2002.

Pàgines web:

<<http://www.bressola.cat>> [Consulta: 23 d'abril de 2008]

<<http://www.amicsbressola.cat>> [Consulta: 25 d'abril de 2008]

<<http://www.xtec.cat/sedec/iepi/revista/num1/BRESSOLA.pdf>> [Consulta: 25 d'abril de 2008]

<<http://www.seaska.com>> [Consulta: 29 d'abril de 2008]

<<http://erural.pangea.org>> [Consulta: 29 d'abril de 2008]

